

serie af berättelser, hvilka i flera hänseenden äga stort intresse. Förf. »en gammal Köpman» säger i det korta förordet: »Den yngre generationen, som skådar Napoleons välde i ett slags poetisk gloria, betraktar detsamma naturligtvis med helt andra ögon, än hans samtida, hvilka alltför väl lärt känna dess prosaiska sidor» – Och i sanning ger icke detta s. k. kontinentalsystem bilden af det mest oerhörda våld på civilisationens kraf. Med ett slag försättas alla Europas öfriga nationer i ett krig mot Englands handel och manufaktur. Dessa sednare uppbrännas, hvar de förefinnas; ingen båt får gå till eller från England. Men Engelsmännen äro herrar på hafvet. Hvad var då naturligare, än att de skulle tvinga dessa båtar, att ligga stilla i egen hamn. Deras fördel bjöd dem dock att icke alltid göra det. Endast derigenom fanns ännu någon sjöfart och handel i Europa. Förevarande berättelser lemna åtskilliga prof på de tusende utvägar, hvilka begagnades att kringgå Napoleons tryckande påbud. De lära, huru dylika onaturliga åtgärder alltid blifva illusoriska, huru allmänna opinionen icke anser någon list till deras gäckande för otillätlig.

10

Troligen skulle äfven mången i Finland hafva liknande minnen från denna tid att öfverlemnna. Äfven Finska fartyg gingo då, med Engelsk licens och under Engelsk konvoy. Äfven öfver Finland gick då en stark smyghandel. Kolonialvaror och Englands manufaktur landsattes i Gøtheborg, fördes öfver land till Stockholm eller Norrköping, härifrån öfver Åland och genom skärgården till Finlands södra hamnar och så vidare åt Öster. Flera af dessa småstäder sågo vid denna tid varor till ofantliga värden passera sina skrala magasin, och från den daterar sig mången god förmögenhet, frukten af en företagsenhet, hvilken sjelfva det oerhörda tvånget uppamnat.

20

Vanligen räknar man antalet af Napoleons motståndare endast efter siffrorna i de fientliga armeernas rullor, medan man glömmer att uppskatta motståndet mot hans välde efter Saldot i hela Europas handelsböcker. Han gjorde ofta de förut fientliga armeerna till sina egna, men handelsverlden höll sig oafbrutet till hans fiender och drog med sig äfven den armee af tullnärer, hvilken han satte att bevaka dess rörelser.

30

Vår »Köpman» första berättelse innehåller en skildring af tillståndet i Hamburg vid anförd tid och en vink om den förbjudna handelsvägar på fastlandet. De följande visa tillgången på hafvet.

40

23 INHEMSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 6, juni 1848

Vi stå i rest med anmälandet af några inhemska litterära alster. Bland dem intager skriften:

JOHAN JAKOB NERVANDER TECKNAD AF FREDR. CYGNÆUS.

ett utmärkande rum, såsom den, hvilken till innehåll, utförande och yttre omständigheter gifver det största intresse. För Ref. särskildt har föremålet för densamma den betydelse, som tillgifvenheten och saknaden fäster vid en 25 årig samlefnad af förtroende och tillit. För allmänheten ligga delvis de omständigheter fördolda, hvilka utom Nervanders vetenskapligt kända namn påkalla dess deltagande för den hädanrycktes verksamhet och öden. Men Hr. Cygnæi skrift har i vår

50

ringa litteratur sin förnämsta utmärkelse af den öppenhet, hvarmed han framställer så väl åtskilliga allmänna som enskilda förhållanden, hvilka just äro egnade att väcka detta varmare deltagande. Klarare, än i minnestal vanligt är, lärer derföre Förf. läsaren känna vidden af den förlust, det allmänna lidit genom Nervanders bortgång – så mycket större, som obliida omständigheter under hans tillryggalagda bana beröfvat fäderneslandet mången god frukt, hvilken Hans utomordentliga förmåga och Hans innersta håg synas varit bestämda att tillskynda detsamma.

10 Redan det anförda ger tillkänna, att vi anse Hr. Cygnæi teckning af Nervanders personlighet för öfverhufvud sann. Några omständigheter, i hvilka Ref. tilltror sig kunna rätta och jemna densamma, skola här meddelas.

Hos sin morbror, aflidne Prof. Bergbom, var Nervander strängt hållen, så att Han egde föga tillfälle till umgänge med jemnåriga kamrater. Deremot torde Han, såsom äfven Hr. Cygnæus anmärker, så väl då som sednare, under konditionerande, successivt hos professorerna Johan och Jacob Bonsdorff, hafva blifvit tidigt initierad i de akademiska fädernas förhållanden. På samma gång, som detta afstängda lif vände Ndrs sinne inåt, brådmognade det Hans åsigt af lifvet. 20 Här af bereddades honom redan tidigt misskännande från kamratskapets sida. Det enda närmare umgänge, Ndr. egde under sina sednare skolår och tidigaste studentår, var det med Johan Kemmer, en yngling af ädlaste håg och icke ringa intellektuella förmögenheter, hvilka missgynnande omständigheter och snart hans förtidiga död hämmade i deras utveckling. K. dog i Paris några och tjuu år gammal, sysselsatt att studera de sociala problemen, till hvilkas lösning våra dagars rörelser tränga. Äfven Kemmer lefde i Åbo under en morbroders tillsyn, och de 30 båda målsmännens personliga förbindelser gynnade deras pupillers. Men Kemmers anhörig, Konrektor Kyntzell, var en af katedralskolans lärare, och äfven detta tillfälliga förhållande bidrog att aflägsna de öfriga medlärjungarne från så väl Nervander som Kemmer. Dessas diktan och traktan gick dessutom utöfver de flestas. Svenska och Tyska litteraturen var dem redan från de tidigare åren känd. Ref. erinrar sig, att Geijers skrift: »Thorild,» inledt dem äfven på spekulationens bana, och att Thorilds egna och Ehrensvärds skrifter vore dem vid 18 och 19 års ålder välbekanta, att icke tala om Hammarskölds kritik och hela den vittert-kritiska litteraturen från Romantiska Skolans uppträdande i Sverige. Ndr. var den poetiskt producerande, Kemmer den stränga 40 granskaren och bedömare. Denna Ndr.s poetiska fallenhet räddade honom väl från, att vid 20 år blifva en helt och hållet beräknande, klok verldsman; men Ref:s öfvertygelse är, att de omständigheter, i hvilka Han förlefde sina ynglingaår, äfven menligt inverkade på Hans poetiska förmåga, fräntagande Honom ynglingasinnets illusioner och sålunda hämmande fantasins fria flygt. Sednare förhållanden fulländade detta Hans poetiska sinnes nederlag, så att icke blott, såsom Hr. C. uppgifver, en af yttre omständigheter föranledd resignation drog Ndr. från skaldekonsten, utan förnämligast medvetandet, att de inre 50 vilkoren för poetisk produktion numera saknades, tvang honom att säga sånggudinnan ett för Hans sinne smärtsamt farväl.

Att Erkebiskop Tengström's personlighet skulle utöfvat något större inflytande på Ndr:s utbildning, tror Ref. sig kunna förneka. Ndr. hade föga haft tillfälle att se och höra Erkebiskopen utom vid årsexamina eller andra dennes tillfälliga besök i katedralskolan. Och i öfrigt var erkebiskop Tengströms inre personlighet vid den tiden lika ouppdagad,

som den ännu delvis är. Ehuru stora hans förtjenster såsom embetsman varit, må man anse för afgjordt, att Ndr. för sig utstakade en helt annan bana. Större inflytande utöfvade otvifvelaktigt professor Johan Bonsdorff, synnerligast genom den oppositionela ställning till universitetets ledande personal, han blivit tvungen att intaga. Men redan vid dessa år hade Ndr. en blick utöfver äfven denne till tänkesätt och karakter utmärkte mans teoretiska åsigter och sträfvanden, såsom Ref. af många Ndr.s omdömen från den tiden kan erinra sig. Negativt stärktes denna Ndr.s kritiska rigtning af hans vistelse i professor Jakob Bonsdorffs hus, der han redan såsom den öfverlägsne kunde med skonsamhet behandla sin principals teoretiska svagheter, om oss tillåtes nyttja detta uttryck, dertill uppmanad icke blott af egen klokhet utan äfven af den fromma och rättsinnade gamla mannens älskvärda sinnelag. Genom sina dåvarande studier trädde Ndr. i närmare förhållande till ännu en universitetslärare, hvars till ordspråk vordna klokhet icke hindrade Ndr. att genomskåda honom och finna sitt nöje uti att icke vara den af dem båda, som var »dupe» af den andras förespeglingar. Läger man härtill, att Ndr.s och Kemmers, sednare i förening med Runebergs vittra kritik och smak ställde dem vida öfver den litteratur, som då för tiden gällde som en stor företeelse i Finland, så anser Ref., att i allt detta finnes en ytterligare förklaringsgrund till den ställning, Ndr. såsom fullmyndig man intog. Härtill kan man lägga, att Ndr.s umgänge med jemnårige, till följd af den engång gifna rigtningen, fortfarande var ganska inskränkt, och att Han därför aldrig rätt delade den entusiasm, som tillhör ungdomsåren. Ty, säga hvad man vill, denna entusiasm, så sväfvande den än är, utgör en helsosam protest mot den beräknande ålderdomens klokskap, helsosam stundom för denna, alltid för protestanterna sjelfva.

Med en så genomträngande blick, som Ndr.s, och under dessa omgifningar, så egnade att betaga Honom hvarje illusion angående personer, till hvilka en nybörjande student eljest ser upp med häpen beundran, är det lätt förklarligt, att Ndr. efterhand tillämpade sin vunna människokännedom på andra personer och förhållanden. Detta skedde i den grad, att Hans verldsåsigt öfverhufvud mest afsåg det personliga inflytandet, i ringare grad de allmänna öfvertygelsernas makt, att Han förklarade världshistorien hellre ur det förra än ur den sednare. Också torde ingen människa, med hvilken Ndr. kom i närmare beröring, kunna berömma sig af, att hafva varit ogenomtränglig för Hans blickar, så, att icke hafva tjent till ett medel i Hans hand. Denne öfverlägsenhet skulle i stora förhållanden kunnat vara förtryckande, i de ringare, till hvilka Ndr:s verksamhet *ännu* var inskränkt, förderflig, om icke tvenne sköna strängar klingat i det bröst, som bestämde denna öfverlägsna förmågas användande.

Ännu mera oinskränkt, än Hr. Cygnæus, tilltror nämligen Ref. sig kunna påstå, att fäderneslandets bästa i hvarje stund låg Ndr. ömt om hjertat. Mycket af, hvad han i detta hänseende verkat, är af den art, att endast framtiden kan bringa det till allmänhetens kännedom. Hvad som redan nu kan påstås, är, att ingen känner något Ndr:s inflytande, menligt för det allmänna. Det enda exempel, Hr. Cygnæus anfört åt detta håll, nemligen Ndr.s medverkan i råd och dåd för Österbottniska Afdelningens styckning, vågar Ref. draga i tvifvelsmål. Nervanders tillgörande härvid kunde väl vara förklarligt ur en af stundens förbittring missledd öfvertygelse; men hela Hans lif vittnar nogsam, att Han aldrig till sådan grad tillät känslan öfverrösta klokheten. Ty ett sådant steg af Ndr. i det förhållande, hvori han stod till Professor Hällström,

skulle Han väl sjelf hafva ansett för höjden af oklokhed. Ref. misstror således författarens ord, då denne säger, att Ndr. sjelf »erkänt» sin skuld? Ingalunda. En dunkel erinran säger mig, att jag af Ndr. hört något liknande, men endast i den mening: *att Nervander genom sitt afträdande från Kuratorsbefattningen föranledde delningen*. Detta var verkliga händelsen. Man ville icke mera låta Afdelningen odelad välja en Kurator och sålunda sätta nya hinder i vägen för delningen. Denna följd af sitt afskedtagande hade dock Nervander icke på förhand beräknat. Kunde alltså icke här ett misstag å Författarens sida vara begånget? Ref. stod den tiden dessa invecklingar ganska nära, likasom nära Nervanders förtroende. Sakens beskaffenhet må därför ursäktas Ref:s tvekan.

Den andra sidan i Ndr.s karakter, Hr. Cygnæus med vänskapens värma framställt, var Hans outröttliga verksamhet för enskildt bästa. Icke blott i förhållanden, der Ndr. kunde hoppas, att den enskildas understödjande kunde blifva en tjänst bevisad det allmänna, utan äfven i de minsta ting var han städse färdig att gagna med råd, med förord, med sin kredit, ja med det, hvaraf han sjelf föga egde, med penningar. Mången gång såg man Honom halfva dagen i rörelse för den enas eller andras angelägenheter, utan att den person, för hvilken han gjorde sig så mycken möda, ens behöfde till Honom stå i något närmare umgänges eller vänskapsförhållande. Ovänskap fanns för Ndr. aldrig till i gerningen; oförsonlighet aldrig i Hans sinne. Väl kunde Han så väl i allmänna frågor yttra mindre giltiga grundsatser¹, som i bittert qvicka ord nedslå en motståndare; men ingen torde kunna uppgifva en händelse, då dessa ord motsvarats af en handling.

Isynnerhet i Ndr.s offentliga verksamhet medförde dock detta det sken mot Ndr., hvaröfver äfven Hr. Cygnæus yttrar sig, och hvars framträdande i det allmänna omdömet man likväl icke med honom kan kalla orättvist. Det låg i hela Ndr.s verldsåsig, enligt hvad ofvan blifvit antydt, ett teoretiskt misstag, hvartill tidigare intryck i förening med känslan af egen öfverlägsenhet ledde Honom. Han ansåg verkligen världens gång styras af individuel klokhed; och om Han äfven med fast öfvertygelse åberopade »Vår Herres» rådslag, så steg i hvarje enskildt fall denna öfvertygelse om, hvad som borde vara, tillbaka för afseendet på klokhedens fordringar. Men klokheden är den böjligaste föreställning i världen; och ingen lefnadsregel ger lättare efter för egoismens fordringar, än klokheden. Så insnärjdes äfven Ndr. i svårigheten att göra, hvad och *på det sätt* han ansåg klokheden medgifva, kortligen, att verka det goda, utan att kompromettera en framtida, kanske mera omfattande verksamhet.

I så ord angifver detta ungefär äfven Hr. Cygnæi uppfattning. Tilläggas bör blott, att mången menniska, som sträcker klokheden derhän, att endast och allenast sörja för sig sjelf, lefver och dör fri från klander. För Ndr.s lugn och lycka var det alltså en svår stötesten, att både håg och förmåga ständigt satte Honom i verksamhet för det allmänna och för medmänniskors bästa. Visserligen skulle det lika litet beredt Honom lugn, om Han mindre rådfrågat den förmenta klokheden och, sträfvande för allt upphöjdt, som Han gjorde, låtit hvar dag hafva sin omsorg. Men detta hade dock icke pressat från Hans läppar den bittra klagan, hvari Han utgjöt sig för den blifvande kärleksfulle

¹ Härtill kan äfven föras den anekdot, Hr. Cygnæus berättar sid. 86. Ref. hörde Ndr. ett par gånger hjertligt skratta vid hågkomsten af den »förfärande» verkan, Hans ord haft på Författaren.

tecknaren af Hans inres öden; det skulle också gifvit teckningen mindre färg af ett rättfärdigande. Dock hvad än varit; framtiden skall lära äfven dem, som icke »förstått» Nervander, att förstå, hvad de med Nervander sakna.

Då Ref. här tillägger ett ord om sitt enskilda förhållande till Nervander, begår han visserligen ett fel, liknande det han i Hr. Cygnæi teckning måste tadla. Men Hr. C. har ansett nödigt att delvis omnämna detta förhållande – bland dem, från hvilka Hr. C. »gern vänder blicken.» Ref. anser detta så litet behöfvas, att icke blott den hädangångne kunnat, utan äfven Ref. häri öppet kan möta icke blott Hr. C.s utan allmänhetens blickar. Under de 25 år, jag till den aflidne stått i närmaste vänskapsförhållande, å min sida äfven den oskrymtade tacksamhetens, torde det föga förundra någon att likväl tillfällen funnos, då detta förhållande var mer eller mindre stördt. Redan för tretton år tillbaka föranledde den enkla frågan: Svensk eller Finsk bildning? en sådan misstämning. Sednare var Nervander bragt derhän, att Han åtminstone tillsade sin välönskan för »Your damned Fenno-mans.» Att han på sitt sätt, ehuru endels utan framgång, medverkade för saken, är af flera känt. Men företeelser vid Universitetet, i sig sjelf föga betydande, bragte mellan oss frågan åter till skriftlig dispyt. Nervander tillräknade sagde företeelser den mindre framgång, Hans egna rådslag för Finskans bästa hade haft. Kanske närmast häraf föranleddes på Hans sida frågans återupptagande. I sig innebar den den redan nämnda striden mellan klokheten och, hvad som bör vara. Ty endast klokhetsafseenden kunna tala för ett bildningens språk, ett annat folkets; medan ingen, minst Nervander, har bestridt, att ett folks språk äfven »bör vara» dess litteratur, undervisnings och lagskipnings. Vid ett personligt möte var det gifvet, att detta stridsäpple skulle företagas. Nära låg också frågan om Ref.s publicistiska verksamhet. Nervander tvekade icke, att för ögonblicket låta den dela sakens fördomelse, och samtalen tog slut genom en häftig brytning. Ref. trodde väl icke i den stunden Nervander »vara odödlig,» som Hr. Cygnæus vid ett annat tillfälle uttrycker sig. Men för säkert torde kunna antagas, att en aning om Nervanders död 9 månader derefter skulle varit balsam nog på hvarje ömtålighet. Också lefver Ref. i den öfvertygelse, att tiden helat denna brytning, som mången annan, der det allmänna ledt in på det enskilda.

Bedjande läsaren om ursäkt för de många rader, denna anmärkning upptagit, vända vi oss till Hr. Cygnæi teckning. Det är att förutse, att mången skall finna öppenheten i denna teckning för stor. Man är van, att städse höra och läsa: »fäderneslandet och vetenskapen har lidit en svår förlust.» Detta höres och läses såsom andra annonser om borttappadt gods, med den skilnad dock, att läsaren i sednare händelse får någon bestämdare uppgift om det borttappades värde. Det är en formel, som etiketten bjuder att iakttaga – intet vidare, ehuru det någon gång kunde innebära mera. Samtiden arbetar sig dock öfverallt ur detta konventionela väsende äfven i litteraturen. Och det är dubbelt skäl för handen i Finland, att i de två dussin häften, hvarje år möjligen lemna den inhemska pressen, söka inlägga all den upprigtighet, som omständigheterna medgifva. Vid en minnesteckning kan därför blott fråga uppstå, om dess föremål erbjuder betraktelsen ett högre intresse. I denna punkt torde meningarne angående föremålet för Hr. Cygnæi teckning icke vara delade. Och om man jemför intrycket af densamma med det af ett sedvanligt akademiskt »Åminnelsetal,» så skall man äfven medgifva, att just denna opartiska öppenhet här åstadkommit

detta djupare intryck. Särskildt kunde väl Nervander, hvilken man allmänligen hade så »svårt att förstå,» såsom det alltid varit händelsen med högre begåfvade människor, fordra denna gärd af de efterlevande, att någon skulle söka lemna Hans landsmän en ledning till bättre förstånd.

Vi hafva redan yttrat vår tanke, att Hr. Cygnæus i hög grad lyckats lösa denna uppgift. Hade en framställning af Ndr.s tillgöranden i de särskilda sfererna för Hans verksamhet varit möjlig, så hade den 10
 drag häraf för ögonblicket kunnat offentliggöras, så var det utan tvifvel bättre att grunda teckningen på ett resonnemang, hvartill de, som känt Nervander, kunna uppsöka några data, medan hvarje läsare afhela bilden kan sluta till sanningen i delarnes afteckning. Bäst öfverensstämmer äfven en skildring af denna art med Förf.s lyriska stämning, och hans egen varma öfvertygelse ger en ytterligare borgen för dess sanning.

Öfverseende har deremot Förf. att begära med de för ämnet helt och hållet betydelselösa utflygter, han gjort på sitt enskilda lifs och sina resors område. Lika litet på sitt ställe äro Förf.s utfall mot den 20
 vandaliska litterära kritiken i landet. Ingen lärer stöta sig vid uttrycket »jag» i st. f. »vi,» och den frimodighet, hvarmed Förf. i detta fall ställer sig till en skottafla för nämnda kritik, är fullkomligt bortkastad. Men då Förf. erbjuder en bild af Nervander, är det högst störande att erhålla denna styckeveis. Äfven ett par episoder rörande andra personer och förhållanden hade gerna kunnat saknas; – Ref. skulle hit räkna sin egen person, om den icke varit behöfligare för att risas, än att lisa. Så van en läsare är vid Förf.s utflygter, måste han dock i förevarande skrift anse sig hafva sluppit för serdeles godt köp.

Dessutom godtgöres det störande mångfaldt af skildringens ädla 30
 värma och skönhet i öfrigt. Såsom blad i en andaktsbok skola dessa partier mången qväll läsas af dem, som känt Nervander; och de, som icke känt honom, skola ana, att det måtte funnits ett högt människovärde hos den man, hvars innersta förmår framstå så ädelt efter en så sträng ransakning. Förf. har i förväg tagit sin belöning uti glädjen, att hafva funnit det sådant, och behöfver icke vår tacksägelse.

J. V. S.

40 AURA. I innehållande: Skärgårdsflickan och Det Farliga Skrinet af J. A. v. Essen.

II – – Den Fallna, berättelse af Vendela.
 Åbo 1847–48. (tills. 1 R. 20 kop. Sr.)

Förläggaren har haft välviljan tillsända redaktionen ett exemplar af Aura, och detta bör vara en förökad anledning att bedja om ursäkt för 50
 dröjsmålet med dess anmälande. Då likväl öfriga blad i landet snabbara kunna anmäla utgifna böcker och vanligen begagna tillfället dertill, så kan det kanske hafva sin nytta med sig, att allmänheten äfven något sednare påminnes om det utgifna.

»Skärgårdsflickan», i första häftet af Aura, har, såsom bekant, haft god framgång på scenen. Intrigen är lånad, som Förf. uppgifver. Men den kan icke vara serdeles originel ens i originalet, då hufvudsumman deraf: en älskande, som i en ny upplaga tillber den förlorade älskade, men finner den nya upplagan vara den gamla – utgör ett ofta varieradt tema. Denna intrig är dock pikant nog, för att med skicklighet

genomförd gifva en vanlig hvardagskomedi. Dess bearbetande af Hr. v. E. är också rätt ledigt och lyckadt. Ett stycke af denna art kan och bör eljest icke bedömas efter intrycket vid dess genomläsning. Så saknar man vid läsningen här något egentligen komiskt i situationerna, och qvickheten i dialogen reducerar sig till en bondes glåpordstäf. Äfven kupletterna äro väl torra och tunga rimmerier. Men uppförandet på scenen kan kanske sätta komik i några förekommande öfverraskningar, och både nämnda fiskare, Salomon, och ett kollegiiråd, Harjulin, kunna gälla för löjlige passagerare, då rolens utförande i min och åtbörd understödjer orden.

10

För öfrigt tillhör ju stycket den s. k. »inhemska dramatiska litteraturen». Salomon »Viikala» och »Harjulin,» namnen nemligen, påminna verkligen om Finland. Men att intet annat tillhör Finland, kan man nästan på förhand taga för afgjort Och likväl är det nationella elementet högst väsentligt för komedin. Det låter väl säga sig, att löjet i den högre komedin bör träffa alla tiders och länders menliga svagheter. Så är väl Molière's Tartuffe mönstret för allt, hvad skenheliga skrymtare heter. Men han skulle säkert icke göra samma intryck i den Evangeliska prestkaftanen, som i den Jesuitiska munkkåpan, icke uppträda så naturlig i det republikanska Geneve eller det bigotta Rom, som bland den frivola Franska noblessen. Hans skrymteri vore icke så lätt och ledigt, om det icke vore parisiskt. Än mer låna sig nationela, ja provinciela och lokala egenheter åt den lägre komiken, ehuru också dess kraft och betydelse aftager i jemnbredd med dessa inskränkningar, äfven om, såsom alltid bör ske, det lokala idealiseras till en allmänt menlig typus. I Skärgårdsflickan kan man knappt finna någon anklang ens af Svenskhet, hvarföre det hela utfaller något lifflöst, och personerna, Harjulin och Salomon mindre, Farmer och Skärgårdsflickan sjelf mera, helt och hållet uppträda såsom marionetter, lydiga de trådar, Författaren håller i sin hand.

20

30

Såsom sagdt, beror dock mycket af rolernas utförande på scenen, och stycket kan taga sig ganska väl ut för sällskapsteatrar, för hvilka det äfven genom personalens fåtalighet är väl lämpadt. Den naiva musiken, upptagen i musikbilagor, upphjelper äfven kupletterna. Häftet visar dessutom en bild af Skärgårdsflickan, väl tecknad och i ett vackert stentryck. Här hafva ansigtsdragen medföljt den öfriga maskeringen, och det är omöjligt att under dem upptäcka den fint bildade öfverstinnan.

»Det Farliga Skrinet» är ett »inhemskt» äfventyr, underhållande nog och väl berättadt, inhemskt äfven genom dess patriotiska underlag, hvarmed äfven färgläggningen står i god samklang.

40

Till förläggarens rekommendation bör det moderata priset af 70 kop. Sr. för detta häfte icke lemnas oanmärkt, då med nära 9 ark text 12:0 följa vignett och sju musikbilagor.

Andra Häftet har, såsom af titeln synes, ingen författare – utan en författarinna. Det vore förunderligt nog, om en Finsk författarinna för sitt författarskap skulle valt samma namn med en bekant Svensk författarinna, Wendela (Hebbe), äfven om namnet icke vore en pseudonym, utan Förf:ns eget. Vi hafva icke haft tillfälle att läsa den Svenska Wendela's novelletter och kunna derföre icke afgöra öfver produkternas möjliga syskontycke. Nu finnes dock i »Den Fallna» intet, som förutsätter en Finsk författarinna. Åtskilliga omständigheter deremot erinra lifligt nog om den Svenska Wendela, hvars älskvärda bekantskap Ref. haft lyckan göra. Och då intet ger tillkänna, att meningen vore att dölja bådads identitet, så tilltro vi oss i denna, för den

50

läsande fruntimmersverlden högst viktiga omständighet kunna antaga, att manuskriptet verkligen kommit från Sverige.

I hvarje fall föreligger förbindelsen, att om Förf:ns arbete säga det bästa. Men i sanning håller det icke lika hårdt, att om detsamma säga något serdeles godt, som något serdeles ondt. Intrigen och händelserna äro vanliga, berättelsen rätt ledig, stilen hellre lätt än tung. Vi skulle gerna önskat säga, att karaktererna äro sådane, som folket mest brukar bestå sig dem; men vi frukta, att de skola anses stå hellre under än öfver den gyllne medelmåttan. Tvenne personer, Ferdinand och Virginia, som båda älska, med ett litet undantag tiga och dö, röja ansats att höja sig deröfver, men äro för litet utförda, för att afgifva karaktर्सbilder. Också är den sednare så öfverflödig för berättelsen, att denna icke skulle lida minsta förändring, om allt, som rör henne, skulle bortfalla. Nära nog detsamma kan sägas om Ferdinand; åtminstone skulle hans plats lika lätt kunna fyllas af hvarje man eller qvinna med ett par armar och något pengar. Ty det Gudsord, hvarmed han bultar på synderskans hjerta, kan blott antagas hafva helsosam verkan, så litet förefaller denna läsareprest här ens som en sansad, men from och varm ordets tjenare. Bland hufvudpersonerna är den bedragne äkta mannen dock manlig nog, ehuru synnerligen hvardaglig och oromantisk han uppträder, då han öfverraskar älskaren; och en afskedsscen kort förut skulle väl tålt vid en tätare slöja, för att icke kompromettera manligheten. Kanske också eljest. Hans gemål och hennes för en tid gynnade beundrare äro isynnerhet de, hvilka förebråelsen för underhållighet måste träffa. Hos ingendera finnes hvarken godt eller positivt ondt öfver medelmåttan; men bådads slapphet och brist på karakter faller något under densamma. Synnerligen betänkelig förefaller den gräns, Förf:n i deras namn uppdrager mellan de rena och orena ömhetsbetygelser, en gift hustru kan tillåta sin älskare. Åtminstone lär ingen äkta man vilja medgifva »renheten» ett så stort utrymme. Till Författarinnsans pris må det dock räknas, att intet gått längre, än att återförsoning med all heder kunde följa, äfvensom denna vändning af saken icke just hörer till det vanliga i de moderna äktenskapsromanerna.

Kanske kan här en anmärkning gagna någon inhemsk novellförfattare eller författarinna. Oss synes, att man i den moderna romanlitteraturen kan särskilla tvenne stora afdelningar. Till den ena höra de romaner, som i episk bredd beskrifva personers lif och lefverne samt framställa händelser och handlingar, i hvilka man utan särskilda långa karaktर्सkildringar finner karaktererna afbildade. Det andra slaget åter förföljer personernas känslor och passioner till hjertats innersta gömmor och i alla deras skiftningar, medan händelserna utgöra blott den nödiga apparaten för dessa känslors och passioners väckande och underhållande, och hvarje persons ingripande i desamma endast blir ett slags insegel på passionens verklighet. Till förstnämnda författarskap hörer mera poetisk inspiration, och den naturligtvis den episka skaldens; till det sednare äfven en lyriskt poetisk stämning, hvilken likväl i mer eller mindre grad kan ersättas af skarp reflexion och varm känsla. Walter Scott och öfverhufvud de Engelska romanförfattarna representera det förra slaget; den nyaste, ja äfven den nyare Franska romanen tillhör det sednare. En sammanblandning af båda, utan någonderas förtjenster, är den roman, hvilken lika omständligt beskriver det inre och ytre, men derföre sällan förmår gifva båda den nödiga öfverensstämmelsen, och i hvilken båda delarne alltid hafva karakteren af något »enkom gjordt» och tillkonstladt, i motsats mot fantasins fria skapelser.

Utan betänkande anse vi den Engelska romanen, i ofvanantydde mening, för den bättre. I novellen kan dock denna art icke finna nog utrymme; ehuru äfven en novell, som tillhör densamma, i vår tanke vinner ett högre värde. Noveller deremot, som redan genom sin uppräning äro från densamma uteslutna, måste ansluta sig till den Franska romanens karakter, om de icke skola blifva betydelselösa. Så skulle i Wendelas »Den Fallna», hvars hufvuduppgift är, att framställa striden mellan den äkta troheten och böjelsen samt den förras slutliga seger, förmedlad just af en djupare och sannare böjelse, allt hafva antagit en annan färg, om denna strid äfven blifvit hufvudsak, och Förf.n med konstnärlig hand förmått sönderdela och för läsaren framlägga sin hjeltinnas inre. Denna strid, om i den framstått viljans adelhet, pligtkänslans djup, frestelsens storhet, passionens styrka, sorgen, ångern, afskyn, längtan efter försoning och frid, sannt tecknade och afmålade i starka färger, skulle adlat hjeltinnan till en helt annan varelse; och äfven af älskaren hade Förf.n då varit tvungen att göra något mera antingen i godt eller ondt. I lysande skildringar af denna art äro Fransmännen öfverträffade mönster. 10

Läsaren lärer mena, att det i Finland är ondt om romanförfattarin- nor, att således vårt råd, äfven det eljest skulle duga, icke kan finna någon jordmon. Men författarinnor saknas icke. Vi påminne om de redan kända: Förf:n till »Murgrönan» och Förf:n till »Aslögs Saga» samt, »Zigenerskan och Nemesis», och skola vi i nästa nummer för den benägna läsaren presentera ännu tvenne andra, erkännande, att Ref. icke egt tillfälle taga kännedom om nyssnämnde skrifter och derföre kan endast påminna om deras tillvaro. 20

Vi vända oss mellertid åter till en skrift af allvarligare innehåll och betydelse, till 30

SUOMI, TIDSKRIFT I FOSTERLÄNDSKA ÄMNEN 1846. H:FORS 1847.

Det är oss okänt, hvilken afsättning denna Tidskrift egt; men vi skulle mycket beklaga om icke de läsande i landet funnit sig uppmanade, att taga kännedom om densamma. Hvarje årgång deraf har innehållit artiklar upplysande icke blott för Finska språkstudium och Finlands äldre historie, utan äfven för landets närvarande förhållanden. Och hvarje för kunskapen om fosterlandet icke likgiltigt sinne kan i denna skrift söka en njutning, hvilken landets fattiga litteratur i öfrigt blott sällan har att erbjuda. Ty öfverhufvud hafva artiklarne i Suomi, oberäknadt föremålets stora intresse, varit utmärkta af en lika grundlig och allvarlig vetenskaplighet som af stor popularitet i framställningen. Dessa ämnen, fäderneslandets språk, historie, statistik, geografi äro också bland de få, i hvilka äfven den större läsande allmänheten kan utan svårighet följa med en vetenskaplig utveckling, emedan hvars och ens erfarenhet redan ger några data till frågornas uppfattning och bedömande. 40

Synnerligen borde det tillocka skriften läsare, då man i de båda sednaste årgångarne finner början gjord till statistiska beskrifningar öfver Finlands särskilda län. I årgången 1845 fanns intagen en sådan beskrifning öfver Kuopio län, i den närvarande läses en dylik öfver Uleåborgs län. 50

Bland de kunskaper, som för hvarje menniska äro mest gagneliga, är utan tvifvel den om eget land och närmast om den del deraf, i hvilken man lefver och verkar. Vi föreställa oss alltså, att det t. ex. för the

hedersmän i Uleåborg vore både nöjsamt och nyttigt att veta, huru stort Uleå härad är, huru mycket hö, råg och korn der sås och skördas, om någon annan socken kan i höafkastning mäta sig med Limingo, derifrån Uleåborg får sitt mesta hö, hvar mesta korntalet i länet skördas o. s. v. Utan sitt behag kan det icke heller vara att veta, när Uleåborgs län blef särskildt län, under hvilken länsstyrelse orten förut hörde, om länet alltid varit lika stort som nu, och huru vidt det nu egentligen sträcker sig. För ungherrarne i Uleåborg kunde det vidare vara pikant nog att se, huru många ungdomer mellan 15 och 20 år, staden eger, och vi betvifla knappt, att de sednare ju icke skulle skänka en vettgirig blick åt siffertal, som uppgifver unga män mellan 20 och 25 års ålder. Ett intressant samtalsämne kunde det afgifva, att utfundera, hvarföre i Uleåborg mankönet mellan 25–30 år är talrikare än qvinnkönet, då likväl detta förhållande icke inträffar för öfriga åldrar öfver 10 år. Från denna ålder synes nemligen i Uleåborg, från en vida tidigare i öfriga delar af länet (och troligen på jordklotet) döden göra rikare skörd på den manliga sidan, hvilken dock naturen äfven plägar rikligare förse med nya rekryter. Ämne för beräkning lemnar också den uppgift, att länet importerar från utlandet för ungefär 1 1/3 million B. Ass. mera, än det exporterar. Betäcka frakterna den differensen? Men genom att uppställa dessa jämförelser förråda vi de uppgifter, hvilka vi önska och hoppas, att Litteraturbladets vänner i Uleåborgs län behagade söka i Suomi för 1846. Och då man väl fått en årgång i handen, skall innehållet nog förleda till att äfven granska de öfriga.

Nämnda geografiskt-statistiska uppsatser äro af professor Rein. Det är för sådane arbeten alltid lättare att uppgifva, hvad som fattas, än att rätt uppskatta svårigheterna vid att vinna de uppgifter, som förefinnas. Visserligen vore en utförligare historisk statistik öfver dessa nordliga orters successsiva befolkning, öfver landets tillstånd efter de större krigen, under missvexterna o. s. v. högst önskvärd – om materialier dertill skulle vara tillgängliga. Dock förefaller det, som skulle Förf. kunnat egna större utförlighet åt städernas historie och statistik, då jämförelser från olika tider skulle vara viktiga och upplysande för näringslagstiftningen. Antalet af krono och skattehemman, af nybyggen, bestående och öde blifna – hvilket sistnämnda förhållande torde vara af serdeles intresse för Uleåborgs län, – uppgifter på hemmanens medelmantal och grunderna för dettas beräkning m. fl. hithörande data, hade i samma afseende varit af värde. Likaså hade det varit intressant att erfara, huru stora kronans inkomster äro af hvarje län, samt huru stor del af dessa stadnar inom länet; äfvensom huru stora onera, som hvila på skatte och kronojorden för något uppgifvet större och mindre mantal. Någon uppgift öfver sistanförda omständigheter erinra vi oss icke hafva sett från någon annan ort i Finland än från Åland, i något Åboblads. Men såsom sagdt, det är svårt att afgöra, huru mycket af allt detta, Förf. kunnat lära känna och upptaga.

Årgången börjar med »Resanteckningar i Sibirien» af M. A. Castrén. Denna afdelning af Dr. Castréns Reseberättelser är synnerligen intressant, i det den ger en totalbild af Ostiakernas och Samoje-dernas samhällsställning, lefnadssätt och intellektuella utveckling. Förf. anför här äfven prof på de sistnämndes sånger i prosaisk öfversättning. Så mycket vi Finnar kunna prisa vår goda lycka, att i första hand få mottaga Förf.s för Finska stammens historia viktiga meddelanden, så vore det dock att beklaga, om de skulle stanna vid publikationen i Suomi, utan att framdeles på Tyska eller Franska språket spridas till en större krets af läsare, för att ingå i den allmänna jord och folkbeskrif-

ningen. Jemför man dem t. ex. med flertalet af de nyare resebeskrifningar, som läsas i tidskriften »Revue des deux Mondes,» så skönjas lätt den öfvervigt, Dr. Castréns skildringar ega genom en klarare uppfattning af det för de beskrifna folken karakteristiska; och man stärkes i den öfvertygelsen, att sällan en resande närmat sig de folk, han valt till föremål för sin forskning, med grundligare förberedande insigter än Dr. Castrén. Den öfversigt, han redan vunnit öfver hela folkstammens språk, historia, och släktskapsförhållanden, tillåter honom att med en synbar lätthet uppfatta hvarje särskild grens inre och yttre lif. Här af alstras äfven den klarhet och ledighet i framställningen, som gör det möjligt för hvar och en läsare, att äfven utan förberedande studier finna skildringen lärorik.

10

Vi afskrifva här till läsarens tjänst Dr. Castréns öfversättning af en Samojedisk sång, hvars enkla tankegång och ord endast öka intrycket af den djupa känsla, som frammanat den ur vildens bröst.

»Då jag blef gift, bittert begret jag skilsmessan ifrån min moder; men sedan jag lefvat någon tid tillsamman med min älskade make, så förgick den sorgliga hågkomsten af modren. Förr trodde jag, att det ej gifves något annat smärtande afsked, än då man skiljes vid sin moder; men nu är jag af en annan tanke. Död är min make och honom sörjer jag mera, än jag fordom sörjde min moder. Mannen efterlemnade fyra söner; när skall jag väl glömma deras och min egen sorg? Mitt lif är nu sådant, att jag med tårar söker skingra ena hälften af min sorg och den andra med sånger. Aldrig stiger min man ur grafven; aldrig återser jag honom mera.»

20

Man finner också, att denna sång endast behöfde sättas i runometer och förses med alliterationer, för att intaga en ingalunda låg plats i Kanteletar – så öfverensstämmande är dess anda med den Finska sångens.

Den andra artikeln: »Anmärkningar öfver *Anteckningar om Församlingarne i Kemi Lappmark* af And. Joh. Sjögren», af Hr. J. Fellman, innehåller visserligen en mängd lärorika uppgifter om denna aflägsna landsort, en del stödda på anförda, i sig sjelf rätt kuriösa officiella handlingar. Men artikelns art och ändamål måste göra dessa uppgifter så fragmentariska, att de blott i samband med den skrift, till hvilken de utgöra rättelser, kunna vinna sitt rätta värde.

30

Såsom för sig ett helt, har här på följande Afhandling af Hr. M. Akiander: »Om Ankoper Flodens läge,» äfven ett mera odeladt intresse. Man bör dock på förhand veta, att Hr Prosten Hipping använt sin litterära verksamhet hufvudsakligen på utredandet af vägen för ett krigståg, som Novgoroderne enligt Ryska krönikor år 1311 utförde mot Jämerna eller Tavasterna. I särskilda skrifter och tidningsartiklar har Hr. Hipping behandlat detta ämne och slutligen stadnat vid det resultat, att mynningen till den »handelsflod,» sagde krönikor omtala, bör sökas i Haliko viken. Ett skäl för detta antagande söker Hr. H. i äldre geografers uppgift om en »Ankoper»-»Ankäufer»-Uppköpare-flod, som utfaller vid Finlands södra kust. Nu bestämmer väl den geograf, Zieglerus, som härvid åberopas, flodens läge ungefär såsom vore den Kymmene, uppgifver äfven, att den flyter ur Pajäne. Men Hr. H. förkastar dessa uppgiftens detaljer och låter, som sagdt, floden flyta till Haliko. Andra hafva haft andra meningar; men Hr. H:s ihärdighet för hans sats har åtminstone besegrat motståndarenas.

40

50

Nu uppträder Hr. Akiander med tvenne gamla gränseregleringar mellan Savolaks och Tavastland, af hvilka den ena uttryckligen nämner fisket vid Ankoper, och båda anvisa dess läge i trakten af Kymmene.

Till beslut anförer han en räkenskapshandling, som omtalar två fisken i »Veckelax Sokn:» »Ett benemdt Högefördz. Ligger viid kroneby benemd Kijmene. The andra benemdt Ankapora. Ligger viid en bij benemdt Anaielli¹ på Taffnaste Siidhen;» och man får veta, att det sednare »rentade: Salt lax af Ankapora... 4 t.or.» Så synes frågan om Ankoperflodens läge vara för alltid afgjord, och den gamle Zieglerus åter bringad till heder. Nu kan väl Hr. Hipping utesluta Ankopers namn ur raden af sin bevisning, ehuru dennas öfriga stöd icke torde vara pålitligare. Men Hr. Akiander har redan sammanställt en mängd omständigheter, hvilka göra det högst antagligt, att Kymmeneflodens mynning äfven är den ifrågavarande »handelsflodens.» Och Hr. Hipping har sjelf gifvit denna åsigt ett stöd genom Ankoperflodens åberopande – visserligen emot sin afsigt. Om vi icke misstaga oss, hafva nu undersökningarne och gissningarne i denna fråga fortgått öfver 20 år. Otroligt är icke, att striden ännu skall fortsättas. Vi misskänne icke afgörandets värde, då frågan rörer ett af de få data från Finska folkets omvändelsetid. Men sjelfva undersökningens gång förefaller oss väl lärorik, såsom rik på hypoteser och illusioner.

Herr Grönblad har till årgången meddelat: »Ett urkundlig bidrag om gränserna mellan Savolaks och Tavastland» samt »tvenne medeltidshandlingar,» den ena innehållande en kungörelse om aflat för dem, som tillbedja i St. Georgs kapell i Åbo domkyrka, den andra en bekräftelse för Franciskaner och Dominikaner munkarne i Finland på dessa ordnars allmänna privilegier.

Alla dessa akter kunna erbjuda forskaren i vårt lands historia någon vinning, ehuru dock isynnerhet N:o 1 af medeltidshandlingarne synes ega temligen ringa värde. Hr. G. har till dem meddelat tvenne resonnerande bilagor, af hvilka den sednare sträfvar in på medeltidens och reformationens historia i Sverige och Finland. Ref. har vid Hr. G:s tidigare uppträdande tagit sig friheten anmärka mot det vidtöfvande i hans afhandlingar. Fortfarande röjes detta fel i förevarande artiklar, af hvilka serdeles den sednare fortgår temligen utan mått och regel. Vi medgifve dock, att de meddelade handlingarnes relativa obetydenhet låter inledningen synas mera öfverflödig, än om Förf. af den sednare gjort en artikel för sig, i ändamål att deri skildra de Finska medeltidsskrifternas allmänna art och öden. Ty detta synes dock vara sagde Inlednings hufvudsyfte. I denna väg förekomma här också några mindre allmänt kända uppgifter. Såsom slutsten till dessa framstår då det serdeles intressanta meddelande, att Hr. G., som haft sig anförtrodt ordnandet af de äldre handlingarne i Kejs. Senatens arkiv, har upptäckt en mängd fragmenter af böcker och handskrifter från medeltiden, hvilka blifvit begagnade till omslag för de allmänna räkenskaperna i 16:de och början af 17:de seklet. Antalet af dessa omslag går till sex tusen, och det är derföre troligt, att af fragmenterna skall kunna sammansättas äfven hela, utförligare skrifter; såsom tvenne kyrkohandböcker från katolska tiden redan af desamma blifvit sammanställda. Den ena af dessa, särskildt bestämd för katolska kyrkan i Finland, har af statsrådet Pipping blifvit anmäld vid Finska Vet. Societetens årshögtid 1844, då också nyheten om Hr. Grönblads gjorda upptäckt först spriddes.

Sist i boken följa professor Rein's redan nämnda geografiska och statistiska notiser.

Läsaren finner häraf, att årgångens innehåll är lika omvexlande, som väl valdt. Och då Tidskriften öfverhufvud innehåller det förnämsta,

¹ Anjala (?) vid Kymmene.

som på sednare tid blifvid skrifvet angående fosterlandets språk och häfder, deribland synnerligast afhandlingar af de män, hvilka återlifvat tanken på en fosterländsk litteratur och väckt förhoppningen om en framtid för densamma, så vore det väl förunderligt, om icke hvar och en, som i vårt land köper och läser böcker, skulle förskaffa sig ett exemplar af Suomi.

Upprepadt erinna vi härjemte om svårigheten, att på aflägsnare orter i landet erhålla en utkommen skrift, och om fördelen, att utgifva hvarje Tidskrift på prenumeration genom Postverket. Då årgången af Suomi vanligen utgjort 40 tryckta ark, så synes dess fördelande i kvartalshäften icke olämplig. På en sådan prenumeration kan åtminstone icke något förloras, då i all händelse bokhandelsvägen derjemte står öppen. Äfvenså kan försäljningspriset oförändradt bibehållas, under det att prenumerationspriset kunde nedsättas så mycket, att postportot genom rabatten blefve betäckt. Fördelen på den läsande allmänhetens sida af en sådan anordning är uppenbar; vår öfvertygelse är, att den icke heller för Finska Litteratursällskapet, som nu bekostar utgifvandet, vore alltför obetydlig.

J. V. S.

24 ANMÄRKNINGAR TILL LITTERATURBLAD N:o 6 1848

Litteraturblad n:o 6, juni 1848

OM ORGANISMEN. UR V. HUMBOLDT'S KOSMOS.

Förf. slutar härmed första delen af Kosmos. De ord, han citerar, äro den aflidne Wilhelm v. Humboldts, i dennes så berömda afhandling »Öfver den menckliga språkbyggnadens olikhet», hvilken utgör företalet till hans verk om »Kavi språket på ön Java».

Ehuru kanske detta blad ännu skall upptaga något utdrag ur första delen af Kosmos, kan det vara passande att här upplysa om hela det storartade arbetets plan. I texten här ofvan är innehållet af första delen antydt. Det utgör nemligen, efter tvenne föregående inledningar: om de olika sätten att betrakta naturen, samt om den fysiska verldsbetraktelsens begränsning, hufvudsakligen en allmän skildring af alla kända naturföreteelser »i himmeln och på jorden». Denna börjar derföre med astronomin, öfvergår sedan till jordens gestalt, täthet, inre värme, magnetism o. s. v., betraktar derpå det fasta jordskalet, bergarterna, vulkaner, jordbäfningar, dess yttre konfiguration i fast land och haf, särskildt bådas klimat och allmänna naturlif, sedan åter atmosfären, så vext och djurriket i den korthet, öfversättningen visar. De tvenne följande delarne äro bestämda att afhandla: »väckelsemedlen till naturens studium», »verldsåskådningens historie» och slutligen »speciela företeelser inom de särskilda naturvetenskapernas områden», hvilkas samband med hvarandra skildringen i första delen redan åskådliggjort. Andra delen är numera utgifven, ehuru den ännu icke kommit oss tillhanda.

Läsaren finner, huru omfattande och lärorikt detta arbete är och blir. De utdrag, vårt blad meddelat, torde också, hvad än originalet förlorat genom en ofullkomlig öfversättning, hafva ådalagt, huru enkel och populär den stora naturforskarens framställning är, mindre kanske den omsorg, Förf. använt på att göra densamma skön och intagande. Likväl torde man äfven vid originalet kunna anmärka, att dess språk